

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyal Bilimler Dergisi *Journal of Social Sciences*
Cilt/Volume 10, Sayı/Number 45, Aralık/December 2010, 107-121

**Mekteb-i Mülkiye ve Mülkiyeliler
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi Üzerine Bir Çalışma
(1931-1960)**

*The School of Political Science and the Political Science Graduates
A Study on the Journal of Political Sciences Faculty of Ankara University
(1931-1960)*

Yıldız AKPOLAT

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
akyildiz@atauni.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, Mülkiyelilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına ilişkindir. Çalışmada örneklem olarak Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi (1931-1960) alınmıştır. Amaçlanan ise on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren Türk toplumunun siyasasını belirleyen Mülkiyelilerin yani üst düzey bürokratların yetiştirildiği bu okulda henüz talebe iken söz konusu siyasi ve bürokratik aktörlerin hangi eğilimlerle yetiştirdiğini tespit etmek ve dolayısı ile Türk modernleşmesinin izlediği güzergahı ve onun ardındaki felsefi ve siyasi art alanı örneklem bağlamında okuyabilmektir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde Parsons, Mannheim ve Habermas'ın geliştirdiği kuramlardan faydalanılacaktır. Türk toplumunun izlediği ve izleyeceği yolu belirlemede söz sahibi olan bürokratlar üst düzey devlet adamları olmaları itibarıyla Parsons'ın AGIL şeması kullanılarak toplumun enerjisinin akacağı hedefi belirleyen devlet kurumu içindeki elzem rolleri açıklanacaktır. Türk bürokratlarının toplumsal temeli Habermas'ın "devletleşmiş toplum" kavramsallaştırması ile açıklanacak ve Türk sivil toplumuna olan bakışında toplum ile mesafesinin etkisi sorgulanacaktır. Ayrıca Türk bürokrasisinin ideolojisi ise Mannheim'ın "bürokratik muhafazakarlık" kavramı ile tartışılacaktır. Derginin ilk üç on yılının bilhassa örneklem içine alınması 1960 sonrası Türk siyasasının pratiğinde daha fazla söz sahibi olmaya başlayan Mülkiyeli Cumhuriyet bürokrasisini ruşeym halinde görebilmek yani nasıl ve hangi zihniyet ile yetiştirildiğini analiz edebilmek içindir. Dergi anlaşılacağı şekilde hem Türk toplumuna yaklaşımı hem de Türk siyasasını belirleyenlerin nasıl yetiştirildiği bağlamında ele alınacaktır. Dergi, hem Türk toplumuna ilişkin kavramsal analizleri ile hem de bu analizleri pratiğe geçirecek olan aktörleri yetiştiren bir okulun yayını olmasıyla yani pratiğin teorisini çizmesiyle önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Mülkiye, Bürokratik Muhafazakarlık, Bürokrasi

ABSTRACT

The subject of this study is about how The Political Science Graduates define themselves. The Journal of Political Sciences Faculty of Ankara University (1931-1960) is taken as a sample in the study. What is aimed is to ascertain how the political and bureaucratic actors were disciplined in the school of Political Science where Political Science Graduates, namely high-ranking bureaucrats, who decided the politics of Turkish society since the end of the 19th century, were educated, and to read the route of Turkish Modernization and the philosophical and political background behind it. The theories of Parsons, Mannheim and Habermas will be

made use of within the scope of the study. Being high-ranking statesmen, the bureaucrats who have a say in the field of determining the route that the Turkish society has followed and will follow, will help to express the crucial roles that determine the target with the help of Parson's AGIL paradigm. The societal basis of Turkish bureaucrats will be explained with Habermas's concept 'governmental society' and the effect of his distance with the society will be questioned. Besides, the ideology of Turkish Bureaucracy will be discussed through Mannheim's 'bureaucratic conservativeness'. Taking the first three decades of the journal as a sample is for analyzing to see how the Political Science Graduates, who started to have a say in the field of practical Turkish Politics after 1960, were disciplined. The journal will be studied in terms of its approach to Turkish society and how the determiners of Turkish Politics were educated. The journal is important because it has conceptual analyses related to Turkish society, and because it is a publication of a school which raised the actors who would practice those analyses, in other words it is important as it deals with the theory of the practice.

Keywords: The School of Political Sciences, Bureaucratic Conservativeness, Bureaucracy

Mülkiye Nedir, Mülkiyeli Olmak Nedir: Tarih ve Misyon

Tasarlanan çok kapsamlı ve çok boyutlu bir çalışmanın ilk kısmı bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. Mülkiyelinin kendini nasıl tanımladığı onun kendini Türk toplumu önünde nasıl konumlandığı dolayısı ile Türk toplumuna olan bakışını da belirlediği için, öncelikle Mülkiyenin ve Mülkiyelilerin yayın organı halen olmaya devam eden ve 1931 den itibaren yayım hayatını sürdüren dergi ile, mülkiyenin ne olduğu, misyonu ve tarihi deruhte edilecektir.

Söz konusu dergi mülkiye ve mülkiyelilik hakkında referans aldığımız yegane kaynaktır. Yaşayan bir varlığın kendini tanımlaması onun dünya karşısındaki tutumunu ifşa etmektedir. Bu itibarla yaşayan bir varlığın kendi yazıları ve sözleri yegane kaynak olarak alınması çalışmanın amacına uygundur.

Öncelikle referans alınan mülkiye dergisi üzerine kısa bir açıklama yapılabilir. Dergi 1 Nisan 1931'de Siyasal Bilgiler Okulu Talebe Kurumu'nun yayın organı olarak Siyasal Bilgiler Mecmuası adı ile yayım hayatına başlıyor. Derginin de tıpkı bu okul gibi gerek ismi gerek yeri her daim değişmiştir. Dergi 1936'ya kadar İstanbul'da yayım hayatını devam ettirmiş daha sonra okulun bu tarihte Ankara'ya alınması ile o da Ankara'ya taşınmış ve ismi Siyasi İlimler Mecmuası olarak değişmiştir (Ertuğ, 1950; 2-4). 1950'de okul Ankara Üniversitesi'ne bağlı bir fakülte olunca derginin ismi de 1950 sonrası bugünkü adını almıştır. Ancak derginin adının altında parantez içinde Mülkiye adı bilhassa belirtilmiştir. Bu da bize göstermektedir ki okul ve dergi tarihsel sürekliliğin bilincini ortaya koymaktadır.

Mülkiye'nin tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun batılılaşma/modernleşme serüvenine vabestedir. Devletin modernleşmesinin kaçınılmaz olduğunun farkına varılması ile bir yüzyıl başlayan batılılaşma çabaları 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile sistemli bir şekilde büründürülmeye başlanmıştır. Ancak devletin kurumlarını batılaştırarak ve modernleşmeyi taşraya taşıyacak

elemanların bürokrasideki eksikliği gidermek için (Ertuğ, 1939; 166) Mekteb-i Mülkiye'nin 1859'da, fermanın ilanından 20 yıl sonra ve Paris anlaşması ile Osmanlının Avrupa ailesine kabulünün gereklerini yerine getirmek üzere, açılması kararı alınmıştır. Açılma kararında mektebin kuruluş amacı şu şekilde belirtilmektedir; vilayetlerin yeni kanunlarla idare edilmesi (Hasan Tahsin, 1935; 5-6). Böylece bir zamanlar Osmanlının klasik döneminde devletin idarecilerinin yetiştirildiği ve saray içi bir eğitim kurumu olan Enderun'un yeni versiyonu açılmış olmaktadır. Okulun açılış tarihleri dergide yer alan ve yıldönümü yazıları adı ile çıkan yazılarda sürekli farklı aktarılmaktadır. Bazen 1858 tarihine (Alsan, 1943; 516) bazen de 1856 tarihine (Erişirgil, 1940; 426) rastlanmaktadır.

Bu konuda okulun tarihini Mutlakiyet, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlendirmesi içinde analiz eden İsmail Hakkı Görelî'nin kapsamlı yazısı referans alınmıştır. Okulun ilk safhası olan Mutlakiyet dönemini 31 Kanunisanı 1274 (1859) ile başlatan Görenli'ye göre, 1856 Paris Muahedesi'nden sonra 1856'da Islahat Fermanı'nın ilanı Avrupa'lı devletlerin anlaşma ile Osmanlıyı kendi aralarına alam şartlarını yerine getirmeye zorlaması ile mümkün olmuştur (Görelî, 1943; 523). Şimdi büyük bir sorunla karşılaşmıştır: Islahat fermanında gerekli görülen değişimleri kim yapacaktır? Devleti batılılaştıracak olanların yetiştirilmesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Tanzimat'la sadece batı karşısında yenilmesinin nedeni olarak gördüğü orduyu ıslah için okullar açmıştır ama artık devletin kendini de modernleşmesi ondan beklenmektedir batıya verilen sözler tutulmalıdır. Anlaşılmaktadır ki dışarıdan tazyik ile modernleşme/batılılaşma çabalarımız hiç de yeni değildir.

Böylece yenileşen devlete hem devleti hem milleti modernleşirmek için memur yetiştirmek üzere iki tane mazbata yayımlanır. İlki 8 Ramazan 1274 (1858) ve diğeri 21 Rabiülahir 1275 (1859) bu mazbatalarda gerekli olan elemanların yetiştirilmesi için Mülkiye Mektebinin kurulması kararları yer alır. Okulun açılış tarihlerinin neden farklı verildiği anlaşılmaktadır. Öncelikle okul 1856 Islahat Fermanı'nın gereği olarak kurulmuştur. Okulun açılış ile ilgili 1858 ve 1859'da iki farklı mazbata çıkmıştır. Okulun açılış bazen de 1877 olarak verilir bunun nedeni ise 8 Safer 1294'de (1878) yılında Mekteb-i Mülkiye Nizamnamesi'nin Şurayi Devlet tarafından neşredilmesi ve 4 Kanunievvel 1293 (1877) okulun resmen açılışıdır ki bu açılış 1859'dan farklı olarak okulun yüksek okul niteliği kazanmasını ilan etmektedir (Görelî, 1943; 525). Bundan böyle ve halen Siyasal Bilgiler Fakültesinin açılışı artık her 4 Aralık gününde kutlanmaktadır. Okul 1917'de lağv edilmiş 1919'da tekrar açılmış ve 1921'de Dahiliye vekaletinden alınarak Maarif vekaletine bağlanmıştır. Atatürk tarafından okulun ismi 1935'de Mekteb-i Mülkiye'den Siyasal Bilgiler Okulu'na dönüştürülmüştür (Hasan Tahsin, 1935; 12). Okul 1936-37 öğretim döneminde Ankara'ya taşınmıştır (Köni, 1944; 535). 1950 yılında ise Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak "Siyasal Bilgiler Fakültesi" adını almıştır. Ancak bir üniversiteye bağlanmak fikri Mülkiyelileri endişelendirmektedir. Çünkü toplum

içindeki “mümtaz” yerlerinin sarsılacağı zehabında oldukları, anlaşılmaktadır (R.S., 1949; 485). Daha öncede Meşrutiyet devrinde Darülfünun’a bağlanmaları onları son derece rahatsız etmişti (Köni, 1944; 534).

Osmanlı ve Ortadoğu geleneği içinde devletin toplumdaki konumuna dair bir Enderun bilincinin taşıyıcıları olan Mülkiyelilerin toplumun diğer vatandaşlarını yetiştiren kurumlara bağlanmayı bir tür toplumdaki konumunu devlet ve onun memuru statülerini kaybetme endişesinde oldukları görülmektedir. Bu coğrafyada gelişen devlet anlayışı; toplumu adil yönetmek ve toplum karşısında meşrutiyetini kaybetmemek için daima arada bir mesafenin korunması gerektiğine dair bir bilincin taşıyıcısı olmuştur. Önceleri yönetilenlere eşit mesafede olmak için soyut devlet ve devlet adamı anlayışı ile biçimlenen bu geleneğin daha sonra batılılaşma ile “dönüştürdüğüne dışardan bakmayı ihmal etmeme” kaygısı ile birleştiği görülmektedir. Osmanlıdan modern Cumhuriyet devletine geçiş aşlında öz olarak değil batıdan gelenlerin bu öz itibarıyla yorumlanarak yeniden biçimlendirilmesi ile ortaya çıkan ve kendine has bir “Türk Modernleşmesi”nin izlerini taşımaktadır.

Mekteb-i Mülkiye’nin ilk hocaları Portakal Mihail Paşa, Sakızlı Ohannes Paşa, Abdurrahman Şeref Efendi gibi dönemin önde gelen aydınları ve devlet adamlarıdır. Okulun ilk müdürü Nizami paşa altı ay sonra Abdurrahman Şeref Efendi olmuştur (Erişirgil, 1939; 477). Abdurrahman Şeref Efendi’nin “Tarih-i Devlet-i Osmaniye” adlı eseri erken dönem Türk milliyetçiliğinin önemli bir eseri sayılmaktadır (Gökalp, 1339; 6). Okul zuhurunda yeni bir ideoloji olan milliyetçilik ile öğrencilerini donatmaya başlamıştır. Bu eseri hocanın çok canlı bir biçimde öğrencilerine aktardığı ve öğrencilerin yeni ideolojiyi içselleştirmelerinde hocanın sunumunun belirleyici olduğu, öğrencisinin yazısında tespit edilmektedir (Görel, 1944; 543).

Özellikle bu ilk Mutlakiyet devrindeki hocaların “Mülkiye Ruhu” adı verilen bir zihniyeti yarattığı ve bu ruhun bozulmadan devam ettiği sürekli vurgulanmaktadır. Bu ruh, memleketi modernleştirmek azmi ile yılmadan, fedakarca çalışmaktır (Erişirgil, 1940; 426). Mülkiyeliler bu kuruluş sırasında hocalarının telkinlerini andıkları tespit edilmiştir. Tokgöz’e göre, bu hocalar talebelerine daima “nimetşinas, kadirşinas ve hakşinas” olmayı öğütlemişlerdir (Tokgöz, 1940; 429). Okulun öncelikle bir “ahlak” aktarmakta olduğu, görülmektedir. Millet ve devlet uğruna çalışmak bir meslek ahlakı biçiminde öğrencilere aktarılmaktadır. Hatta öğrenciler için Cumhuriyetin temel umdelerinden birinin vazife ahlakı ile yeniden formüle edilmektedir: “Ne Mutlu Bütün Vazifelerini Hakkıyla Yaptım Diyebilene” (Görel, 1944; 546)

Mülkiye Mektebi asla kendini sıradan bir okul olarak tanımlamaz toplumda memurun soyut ve üstün niteliğine binaen bu statü grubunu yetiştiren okul da kendini daima farklılaştırma eğilimindedir. Siyasal Bilgiler Okulu yalnız bir meslek okulu değil bir ilim kurumu değildir. Okul bütün milleti temsil eden devlet için adam yetiştiren bir kurumdur (Köni, 1944; 539). Nitekim okulda okutulan sosyal bilimler toplum idaresi için lazım gelen devlet ilimleridir.

Mülkiyelilerin vazifesi 1935’de dönemim Maarif Vekili Hasan Tahsin Yücel tarafından şu şekilde belirlenmiştir: Vatani en mamur bir ülke haline getirmek için feragatla çalışmak. Bu vazife aşkı Mülkiye Marşın’da da sık vurgulana bir husustur.

Mülkiyeli gençler kendilerini Türk devleti, vatani ve devletin modernleştirilmesine adama bilinci ile yetiştirilmektedir. Amaç modernleşmektir bu amaç uğruna motive edilen gençlerin taşrada büyük başarılar kazanması beklenmektedir. Bu beklenti en başta Cumhuriyetin kurucusu Atatürk tarafından öğrencilere iletilmektedir (Atatürk, 1935; 2). Dönemim Başbakanı İsmet İnönü de Yeni Türkiye’yi kurmak sorumluluğunu Mülkiyenin sorumluluğuna havale etmektedir (İnönü, 1935; 4). Vatani düşmanlardan kurtarmış olan karizmatik liderlerin gençler üzerindeki etkisi “Mülkiyelilik” bilincinin oluşmasında belirleyici olmuştur.

Tanzimat’tan beri devlet adamları için batılı ve modern olmak “mamur” olmak ile eş anlamlı olagelmıştır. Mamur kelimesi şehir manasına gelen “ümran” kelimesinden türer o halde resmi çevreler için batılılaşmak/modernleşmek şehirleşmektir. Tarımsal ve kırsal topluluğun bir şehirliliği olarak modernleşirmek yegane amaç olmuştur. O yüzden okul müdürleri ve hocalar sürekli öğrencilerine yeni Türkiye’yi “imar etmek” vazifelerini onlara hatırlatmakta böylesi bir bilinci tazelemektedir (Erişirgil, 1935; 13). Amaç bellidir uygun araçları bulmak işi de memurlara kalmaktadır (Erişirgil, 1941; 385). Yeni Türkiye’nin “yapıcıları” mülkiyeliler olacaktır (Alsan, 1943; 521). Öğrencilere mezun olduklarında rejimi korumak, memleketi refaha kavuşturmak vazifeleri için fedakarca çalışmak dikte edilmektedir (Erişirgil, 1935; 16). Ancak değişen sosyal koşullar gereği devletin misyonunun da değişmekte olduğu artık jandarma devlet değil iktisadi sahayı düzenleme misyonu olan bir devletin memurlarının özel teşebbüsçü niteliğe de sahip olması gereği bildirilmektedir. Öğrenciler iktisadi sahayı düzenlerken asla bireysel davranmayacak “amme hizmeti” yaptıklarını unutmayacaklardır (Erişirgil, 1939; 480).

Kolektivist bir geleneğin üzerine oturan Türk bireyine modernleşirken kendini “adayacağı” modern bütünsellikler gösterilmektedir. Daha önce “Tanrı” içinde bireyi eriten mistik gelenek bu sefer modern mistik varlıklar kendine bulmuştur. Mülkiyeli gençlere hayatlarını “amme hizmeti” ne vakfetmeleri ve bu vazifelerini yaparken de bundan “zevk ve neşe” almaları gerektiği dikte edilmektedir. Artık “şeref” nedeni “meslek ahlakı”dır (Erişirgil, 1940; 427). En büyük arzu “faydalı olmak” biçiminde formüle edilmektedir. Devlete ve millete “faydalı olmak”, “İnkılap potası içinde erimek”, “müşterek ruh ve eylemin” bir parçası olmak mülkiyeli gençlere bir ahlak olarak iletilmektedir. Gençler mutluluğun yegane yolu öğretilmektedir “cemiyet için hayatını vakfetmek” (Özkal, 1944; 547). Bu şekilde motive edilen Mülkiyelilerden devrimin öncelikle “zihinsel” yanını inşa etmeleri istenmektedir ve ilerlemek için fertten önce devleti düşünmekten başka çare olmadığı iletilmektedir. Fert olarak mutlu

olmanın yegane yolu cemiyet, devlet, vatan uğruna kendinden vazgeçmek şeklinde ifade edilen mülkiye ruhu ya da ahlakı aynı zamanda gençlere yeni bir "ocak" sunar: Mülkiye Mektebi (Mecmua, 1946; 490). Ocak fikri ev-oikos karşılığıdır. Bu kavram okulu kendi yuvaları olarak görmeleri için öğrencilere sunulmaktadır.

Mülkiye mektebi öncelikle bir "ahlak" kurumudur. Kurtuluş Savaşı ve sonrası hızlı devrimler ile Türk toplumunun belirlenen rotasında yürümesi/yürütülmesi gereği artık bürokrasinin Türk modernleşmesinde oynaması gereken rolü belirlemiştir. Burhan belge "Şark Hizmeti" adlı makalesi, memurun bu önemli vazifesinin bir kez daha altını çizmekte ve modernleşen merkezlerin cazibesi ile memurun şarka gitmekten kaçınması karşısında memura asli vazifesini anlatmaktadır. Ona göre şark hizmeti şarkın medeniyet tarafından fethedilmesidir (Belge, 1944; 620). Belge aynı zamanda şarkı dönüştürmesi gereken memurun şark ile mesafesini koruması gerektiğini bir kez daha hatırlatmaktadır (Belge, 1944; 621).

Türk modernleşmesinin elzem aktörü asker değil bürokrattır (ve zamanla teknokrattır) artık Türk modernleşmesi onun uhdesindedir. Böyle bir vazifeyi ifa etmek için memurun nasıl bir eğitim alması gerektiği de dergide tartışılan önemli bir konudur.

Memura Nasıl Bir Eğitim Verilmelidir? Mülkiye'de Memur Nasıl Yetiştirilmelidir?

Bu konuda en kuramsal ve analitik önerilerin sahibi bir Fransız hocadır. Bunu Fransız Prof. André Siegfried'in İstanbul ve Ankara'da verdiği konferans metinlerinin dergide yayımlanmasından anlıyoruz. Öncelikle demokrasi ve demokrasi içinde yer alan aktörlerin vazifelerini tespit eden hoca bu vazifelere binaen memurun nasıl bir eğitim alması gerektiğini belirlemektedir.

Bizim hocalarımızın daha ziyade "ahlak" ve "amaç" göstermekte mahir olduğu ancak talebelere bu amaçlara nasıl yürümeleri gerektiği doğrultusunda açıklayıcı olamadıkları dergideki yazılarında görülmektedir. Yüksek eğitimde anlatılan derslerin kuramsal temeli eksik verildiği gibi eğitimin pratik amaçlar doğrultusunda içinin doldurulamadığı halen önemli bir sorunumuzdur. Bizim eğitimden anladığımız en önemli sorunumuz ile ilgilidir "iyi vatandaş" yetiştirmektir ancak bu "iyi"nin içi, modernleşmenin temel amacı olan "birey" olmaktan kaçmak, "kendinden vazgeçmek" gibi tam tersi bir amaç ile doldurulmaktadır. Buna neden olarak da "modernleşme trenine" geç binmek, gösterilmektedir. Türk modernleşmesinin en büyük çelişkisi modernleşmek için modernleşmenin temel amacı olan "insan"dan vazgeçmemizdir.

André Siegfried işe en temelde demokrasinin ne olduğundan başlamaktadır. Çünkü memur denilen kesim kişiye hizmet olan patrimonyalizmden "amme"ye hizmet olan bürokrasinin ortaya çıkışını sağlayan siyasal yönetim biçimidir. Ve gelişim süresince bürokrasi en önemli çelişkisini kendi ortaya çıkışını belirleyen demokrasi ile yaşamıştır bu konuya tekrar dönecektir. Demokrasi

yazara göre, siyasi iktidarın kaynağının halk olmasıdır. Demokrasinin prensipleri ise vatandaşların hukuksal eşitliği, seçim hakkı ve halk hakimiyetinin temsil edilmesidir. Demokrat hükümetin asli vazifesi doğuştan gelen niteliklerin vatandaş arasında imtiyaz yaratmasına engel olmaktır (Siegfried, 1940; 604). Bu itibarla Parsons'ın geleneksel ve modern toplumlar için önerdiği değerler setinde geleneksel atfedilen özelliklerin eşitlik esasını bozmasını önlemek demokrasinin uhdesine bırakılmaktadır.

Yazara göre demokrasilerde temel farklılaşma; halk, siyaset adamı ve memur arasındadır. Halk seçer, siyaset adamı karar alır memur da uygular. Demokrasinin temel aktörleri arasındaki bu iş bölümü onların niteliklerini dolayısı ile almaları gerektiği eğitimi de belirler. Halk iradesini bizzat kullanan değildir onun iradesini hükümet kullanır. Halk nasıl ev istediğini mimara söyler mimarda buna uygun olarak duvarcıya direktif verir. Halk mimarı (siyaset adamı) seçer mimar da müteahhidi (memur) seçer bu seçme demokrasi de elzemdir. Tıpkı Montesquieu gibi yazar da halkın asli vazifesini yönetmek değil seçme ile sınırlar (Montequieu, 2004; 34). Halkın güvenilir adamı seçmesi için sağduyuya sahip olması gerekir bunu da ilkokuldan sonra hayatta yaptığı zanaat ile kazanır o halde seçmek vazifesi için sadece halka ilkokul eğitimi yeterlidir, halka hazmedemeyeceği bilgileri vermek gereksizdir (Siegfried, 1940; 606). Bu satırlarda seçkinci bir demokrasinin izlerine rastlamak mümkündür. Siyaset adamının karar alabilmesi ve bunu uygulatacak karizmatik etkileyici bir kişiliğe sahip olması gerekmektedir. İdare eden memurların vazifesi ise siyaset adamının verdiği talimatları uygulamaktır. Bu yüzden de teknik bilgiye ihtiyacı vardır. Okulda ancak idarenin teorisi öğrenilebilir ancak tecrübe ancak iş başında olabilir. Aynı zamanda memur düşündüğünü iyi bir şekilde yazıp konuşabilmelidir de. Aşırı uzmanlık bilgisi de aşırı ihtirasta memur için iyi değildir. Bunlar arasında bilgi ile hırs arasında denge sağlanmalıdır (Siegfried, 1940; 608).

Okulun müdürlerinden Erişirgil de iyi bir memurun ancak idare mekanizması içinde yetişebileceğini söylemektedir. Siyasi Bilgiler Okulunun ahlak aşılama vazifesine vurgu yapılmaktadır. Ve okul rasyonel çalışmayı ancak öğrenciye verebilir. Erişirgil'in en çok üzerinde durduğu konu okuldan alınması gereken bilgilerden ziyade genç memurların hevesini kıran, eski memurların şevk kırıcı telkinleridir. Bu kötü zihniyete göre; hayat başka okul başkadır, memur asla sorumluluk almamalıdır, yenilikçi olmamalıdır, düşünmemeli sadece emirleri yerine getirmelidir. Bu zihniyeti "kötü bürokrasi" olarak niteleyen Erişirgil, bunların hayat tecrübelerinin kötü yorumu ve memurların kendi bireysel başarısızlığının başka nedenlere yükleme eğilimi ile ilişkilendirmektedir. İyi tecrübeli memurlar kendi hatalarını yapmalarını için gençlere rehberlik edendir onarın heveslerini kıran değildir. Erşirgil halen Türkiye'nin tüm devlet kurumlarında var olan ve topluma da kötü örnek olan bir zihniyeti yargılamaktadır. Erişirgil Siyasi İlimlerde nasların öğretilmediğini söyler. Okulda tüm sosyal kurumların ilişkili olduğu, onların tarihsel bir sürecin

ürünü oldukları ve bugünkü halde kurumların neden böyle oldukları bilinirse de değiştirmenin mümkün olduğunun öğretildiğini belirtmektedir (Erişirgil, 1940a; 4). O halde Mülkiye’de verilen eğitim; deteminasyoncu, tarihselci ve “polity oriented” (pratikte çözüm üretme yönelimli) olduğu söylenebilir. Paksüt de genç memurların şevkini kıran, yeniliğe kapalı bu zihniyeti “menfi tecrübe” olarak yargılamaktır (Paksüt, 1942a; 153). Türk bürokrasisinin modernleşmesinin önündeki bu engelleyici zihniyetin halen devam etmesi devletin modernleşme yolunda engelleyici bir güç olabildiği doğrultusundaki eleştirileri haklı çıkarmaktadır.

Erişirgil yönettiği okula getirilen bazı eleştirileri cevaplarırken de memurların nasıl yetiştirildiğini anlatmaktadır. Erişirgil okulun eğitim programında ağırlık merkezinin “memleket meseleleri” olduğunu belirtmektedir. Ayrıca öğrencilere “Ameli Bilgi” de öğretilmektedir. Ameli Bilgi; var olan araçlar ile memleketi imar edebilmektir (Erişirgil, 1941a; 232). O halde okul öğrencilere amaç ile araç arasındaki bağı kurmayı öğretmekte yani rasyonel araçsal bir eğitim vermektedir. Erişirgil oldukça postmodernist bir bürokratik yönetim tablosu idealize etmektedir. Ona göre astların da her zaman fikirlerine başvurulmalıdır, onlardan itaat değil düşünce üretmesi istenmelidir. Klasik bürokrasinin hiyerarşik yapılanması ile oldukça farklı olan bu yönetim anlayışını bizler 1970’lerde özellikle Japon otomotiv sanayisi ile tanıştık. Erişirgil’in Türk düşün hayatında liberal çizgide bir sima olduğu hatırlanırsa onun bu demokratik yönelimi anlaşılabilir.

Okulun hocalarından Ernst Reuter de devletin iktisadi sahadaki genişleyen rolünden ve dolayısı ile memur adaylarının da bir işletmeci gibi düşünebilecek ve hareket edebilecek bilgi ile donatılması gereğinden bahsetmektedir. Reuter, Türkiye’de memur yetiştirmek için özel bir okulun olmasının istisnai bir durum olduğunu söylemektedir. Ona göre, memurlar uzmanlık alanlarına göre farklı okullarda yetiştirilmelidir (Reuter, 1941; 371). Ancak hocanın Türk eğitim sisteminin kendi gelenekleri ile modernleştiğini ve biçimlendiğini fark etmediği anlaşılmaktadır. Mülkiye gerek memurun toplum içindeki “mümtaz” mevkinin korumak gerekse temel misyonu belirli bir “ahlak” aktarmak olduğunu atlamaktadır. Ona göre uzman olan malumat sahibi olan değil “metodik çalışan”dır ve okul memura bu çalışma sistemini öğretmelidir. Metodik çalışma; uzmanın ilgili olduğu saha muhtemel sorunları hesaplamak ve ona göre tedbir alabilmektir (Reuter, 1941; 371). Demek ki uzmanlık bilgisi modern bilimlerin temel amacı ile uyumludur: Geleceği öngörmek ve ona hakim olmak. Bunu modern ilimlerin felsefesini ve yöntemini belirleyen Bacon şu şekilde formüle etmişti: Bilmek yapmaktır (hakim olmaktır).

Birinci Dünya Savaşı ve ardından 1929 Dünya Ekonomi Buhranı liberal çizgiden uzaklaşarak tüm dünyada devletçiliğin geliştiği bir dönemi başlatmıştır. Dergide de sürekli devletin değişen ve gelişen iktisadi rolünden ve memurun buna uygun nitelik kazanmasından bahsedilmektedir (Sur, 1944; 696 ve 699) . Devlet iktisadi alana sirayet ettikçe bu iktisadi alanın temel işleyiş

biçimi olan “rasyonalizmin” de idarenin işleyiş ilkesi olmaya başladığı görülmektedir. Namık zeki Aral bu konudaki yazısında devletinde artık rasyonel prensiplere göre işlemesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Aral rasyonalizmi az maliyet ile çok verim elde etmek olarak tanımlamaktadır. Devlet hizmeti bir yandan varidat toplamak diğer yandan sarfiyat yapmak olduğuna göre devletin idari mekanizması da rasyonel çalışmalıdır (Aral, 1949; 138). Görüldüğü üzere devlet bir iktisadi teşebbüs gibi tanımlanmaktadır daha Anglo-Sakson olan bu devlet tanımının zamanla yaygın bir biçim alacağı söylenebilir (özellikle 50 ve 83 sonrası)

Yine Mülkiye mektebinin esas vazifesinin ahlak aşılama olduğu vurgusu Emin Paksüt’ten gelmektedir. Talebelere belirli bir meslek ahlakı verilmelidir. Bu da maaş için değil devlet hizmeti için çalışmaktır. Memur “iyi ahlak” sahibi olarak yetiştirilmelidir, düzenli çalışmalı ve meslek bilgisini de geliştirebilmelidir aynı zamanda çevresi ile “laubali” olmamalıdır (Paksüt, 1942; 435). Mülkiye toplum içinde devleti temsil eden memur yetiştirdiğine göre devletin ciddiyetini memura aktarmak gerekmekte talebeler bu ciddiyet ile yetiştirilmelidir.

Hukuk ve Siyasal Bilimler gibi manevi bilimlerin Teknik bilimler karşısında güç kaybettiğini söyleyen Yavuz Abadan Teknik bilimlerin teknik araçların inşasını mümkün kıldığını ancak bu araçların halkın yararına ve adalet için kullanılması doğrultusunda devlet adamlarının yetiştirilmesi söz konusu olunca manevi bilimlerin öneminin bir kez daha ortaya çıktığını belirterek (Abadan, 1959; 57) gene Mülkiye mektebinin asli vazifesi olan “ahlak” ve “değer” aşılama gibi klasikleşen eğitim anlayışına vurgu yapmaktadır. Abadan’ın araç ve amaç arasındaki ayrımı Weber’in rasyonel araçsal eylem ve değersel-amaçsal eylem ayrımına binaen bilimleri sınıflandırdığı anlaşılmaktadır. Böylesi ayrımlar araçsal ve ortak akıl ayrımları ile sosyal düşün hayatında tartışılan temel problem alanlarıdır. Araçların kendi içinde amaç olmadığı ve araçların kullanım amaçlarının nasıl belirleneceği ahlak alanının temel problemlerinden de biridir. İşte Abadan okulun genel “ahlak” aktaran geleneği ile manevi bilimlerin misyonu arasında bağ kurmaktadır.

Demokrasi Karşısında Bürokrasi

Hasan Şükrü Adal bürokrasi ile demokrasi arasındaki gerilime vurgu yaparak bürokrasiyi tanımlamaktadır. Modern zamanlarda idari biçimi patrimonyalizmden bürokrasiye doğru ilerlerken bürokrasinin demokrasi ile çekişmesine ilk dikkatimizi çeken Max Weber’dir. Weber bürokrasinin kuralcılığının kırıncısı olarak demokrasiyi insanın yaratıcılığına soluk aldırın bir yönetim biçimi şeklinde daha liberal bir şekilde yorumlamaktadır (bkz. Weber, 2004). Adal’ın, aynı minvalde olmak üzere, genç Mülkiyelileri bürokrasinin kastlaşma eğilimi karşısında uyarıcı nitelikte yazıları dikkat çekicidir.

Adal, harp sonrası (1. Dünya Savaşı) bürokrasinin, merkezileşen devlet ile birlikte gücünün artmasıyla, parlamenter rejimi tehlikeye attığını,

söylemektedir. Bu itibarla bürokrasiye yani idareye her zaman iradenin (halkın iradesi) aleti olduğunu hatırlatmaktadır (Adal, 1938; 99). Adal, Avrupa ülkelerinde devlet memurlarının nasıl halkın hizmetkarı değil efendisi olmaya başladığından ve bunların sakıncalarından bahsetmektedir (1938; 100). Adal, aynı zamanda memurun otoritesinin uzmanlık bilgisinden geldiğini ve siyasetçinin bu bilgisi olmadığı için memurun onun üzerinde tahakküm kurduğunu ve bu şekilde siyasi iktidarı (halkın iktidarı) atıl kıldığını örneklerle açıklamaktadır (1938a; 170). Memurların toplumda belirli bir sınıf içinden seçilmesinin de halkın bürokrasi içinde temsiliyetini engellediğini ve böylece halk ile idare arasında mesafe doğduğunu, belirtmektedir. Üstelik Adal, İngiltere’de bürokratik sınıfın çocuklarının belirli memur yetiştiren okullara girebildiğini ve bürokrasinin bu şekilde kastlaştığına dikkat çekmektedir (1938a; 171) (Ortadoğu coğrafyasında küçük burjuvazi kökenli bürokrasinin sınıfsallaşma ve kastlaşma eğilimi hakkında açıklayıcı bir çalışma için bkz. Laroui, 1993). Oysa bu uyarılara rağmen geleneğin baskın gelerek Mülkiye’de okuyan öğrencilerin % 50’sinin sürekli memur ve asker çocuğu olduğunu gösteren bir araştırmaya dergide yer verilecektir. Hatta Adal, Fransa’da “Cumhuriyet Aristokrasisi” nin kurulduğu haberine dahi yer vermiştir. Ancak bizdeki “memur aristokrasisi” Cumhuriyet öncesi geleneklerden kaynaklanmaktadır. Adal, memurda devleti temsil etme misyonundan doğan halk üzerinde iktidar olduğuna dair bir sanının geliştiğini ancak bu otoritenin işle sınırlı kalmadan tüm topluma yaygınlaştırılmasında da bahsetmektedir. Memur devlet adına iş görmekten kendini devletin kendisi sanmaya doğru giden bir özel “memur psikolojisi”ne sahiptir (Adal, 1938b; 241). Adal’a göre, bürokrasinin tarihi rolü halkın hayat ve mevcudiyetini sağlamaktır ancak bu amacından uzaklaşırsa bir baskı ve anarşi kaynağı olabilir (1938b; 243). Adal’ın bu tüm uyarıları geleneğin önüne geçememiştir.

Adal aynı zamanda bürokrasinin siyasal ideolojisi olan “bürokratik muhafazakarlık” hakkında da kelam etmiştir. Bu siyasal ideolojiyi on yıl önce (1929) formüle eden Karl Mannheim ile benzer görüşleri tekrarlayan Adal, bürokrasinin kuralcılığının onun toplumdaki irrasyonel güçleri görmezden gelmeye sevk ettiğinden bahisle (1939; 428) Mannheim gibi toplumsal sınıfların ontolojik konumlanması ile epistemolojik yaklaşımlarının yani dünyayı algılama biçimlerinin arasındaki paralellik (bkz. Mannheim, 2004) itibariye bürokrasi ve onun siyasal ideolojisi arasında bağ kurmaktadır.

Fındıkoğlu da L. Von Mises’in bürokrasi konusundaki eserini tanıtmaktadır. Eserde, bürokratik yönetimin aslında Cermen kültürünün sarphık geleneğinin, “her yerde hazır ve nazır olma” isteminin sosyal demokrasi ve sosyal devletin gelişimi ile devam ettiğini neticede bürokratin tüm dünyayı “büro” haline getirdiğinden bahsedilmektedir (Fındıkoğlu, 1948; 320). Teknokrat nasıl ki tüm dünyayı fabrika gibi görmektedir bürokratta tüm dünyayı büro gibi görmektedir. Eğitimli entelijansiya sınıfının bu iki kolunun modernliğin gelişimi ile diğer tüm sınıfları ilga ederek kendi bağımsızlığını ilan ettiği ve kendi

değerlerini dikte etmeye başladığı, tartışılan bir konudur (bkz. Gouldner, 1993).

1940'larda Türk Memuru Kimdir?

Dergide “memur” kimliğinin ne olduğu memurun niteliklerinin ne olduğu ve Türk memuruna ilişkin nicel verilere de rastlanmaktadır. Öncelikle “memur” statüsünün neden bu toplumda (80'ler sonrası değil artık) yüksek olduğu açıklanmaktadır. Buna göre, Türk toplumunda Osmanlıdan gelen bir eğilim vardır. Bu eğilim etnik yapı ve dinsel kimlikler ile mesleki tabalaşma arasında kurulmuş olan işlevsel ilişki ile ilgilidir. Osmanlıda gayr-i Müslimler millet-i mahkume olarak sınıflandırıldıkları için onların devlet işleri ile uğraşmaları mümkün değildi onlar sadece ticaret yaparlardı millet-i hakime olan Türk ve Müslüman kesimden ümmi-cahil olan çiftçilik ederdi ve eğitilmiş kesim ise devlet yönetiminde bulunurdu ve toplumda saygı görürlerdi. Böylesi bir tarihsel bakiye ile Türk toplumunda memur olmanın bir saygınlığı vardır (Aral, 1949; 475). Aral, Türk toplumunda eğitilmiş olanların (ki bu tarihlerde çoğunlukla memur) toplum üzerinde belirleyici ve toplumun ilerlemesini hızlandırıp yavaşlatacak bir güç olduğunu, ifade etmektedir (1949; 475).

Aynı şekilde Türk toplumundaki temel farklılaşmanın sınıfsal değil siyasal olduğuna (yöneten ve yönetilen ayırımına dayanması), siyasal iktidar mücadelesinin ise sadece “iktidar koltuğuna oturmak”la ilişkili olduğuna ve siyasi mücadelenin Osmanlıdan beri iktidarı sınırlandırmak ve ona ortak olmakla müteşekkil olduğuna dair Küçükömer'in bu konudaki eserinden on yıl önce kaleme alınmış bir siyaset sosyolojisi makalesi de dikkat çekmektedir (Savcı, 1958; 42-80).

Türk modernleşmesinin bu asli unsuru ve Türk toplumu üzerinde belirleyiciliği özellikle 50 sonrası süreçte tartışmalı bir hale gelmiştir. Kapitalizmin kendi dinamikleri ile modernleştirmeye başladığı Türk sivil toplumu artık “denetimli modernleşme” kalıplarından rahatsız olmaktadır. Bu durumu 1969'da yazdığı “Düzenin Yabancılaşması” adlı eserinde İdris Küçükömer eleştirmektedir. Ona göre, artık Türk toplumunu ilerleten değil onun önünde engeldir asker ve bürokrat elit tabaka (Küçükömer, 1994). Ayrıca Türk modernleşmesinin “denetimli modernleşme”, “sentezci kabiliyeti”nin yanı sıra batının tecrübelerinin sonuçlarını kullanarak yani onun yürüdüğü yollardan elde ettiği bakiyeyi alarak batılılaşma eğilimi de dergi çevresince ifade edilmektedir (Soysal, 1956; 437).

1940'larda Türk memurunun nicel tanımını yapan bir yazıdan anlıyoruz ki, Türk memuru çoğunlukla erkek, evli, iki çocuklu, ortaokul mezunu, yabancı diller içinde en fazla Fransızca bilendir (Aykut, 1940; 91 ve 1940a, 373-374). Memurluğa giriş şartları arasında sadece Türk vatandaşı olmak değil Türk olmak şartı da arandığı da bu yıllarda görülmektedir (Ertuğ, 1940c; 441). Bununla birlikte memur olmak bir “liyakat” meselesi olarak ele alınmaktadır (Mihçioğlu, 1958; 109). Osmanlı'nın son dönemlerinde gayr-i müslim ve gayr-i Türk tebanın Osmanlıya karşı olumsuz tutumların özellikle Türk aydın ve

memur tabakasında yarattığı güvensizliğin devam ettiği anlaşılmaktadır. Erken Cumhuriyet döneminde Celal Nuri İleri ve Mahmut Esat Bozkurt gibi önde gelen aydınlar Türk milleti tanımında siyasal vatandaşlığı kabul etseler dahi devlet yönetiminde asla Türk olmayanların bulunmaması gerektiğini, beyan etmişlerdir.

Memur olan ise şöyle tarif edilmektedir; hayatını amme hizmeti ile kazanan ve kanun ve yönetmeliklere uyan ve uygulayandır (Ertuğ, 1940; 181). Devlet kişiler arası ilişkileri tanzim eden üstün varlıktır memur ise devletin tüzel kişilik olması hasebiyle onun iradesini eyleme geçiren organdır (Bilge, 1941; 205). Amme-kamu hizmeti ile devlet hizmetinde olmak aynı anlamlarda kullanılmaktadır (Ertuğ, 1940a; 252). Devlet ve kamu kavramlarının bir ve aynı anlamlarda kullanılması batıdan farklı olarak bizde bu iki kavramın bir paranın iki yüzü şeklinde algılanmasından kaynaklıdır. Batıda devletin tüm toplumu değil sınıfı kucakladığı sosyal devlet olgusu gelişene kadar devam eden bir durumdu. Ancak Ortadoğu devlet geleneğinde (İslam ve öncesinde Hint siyasi geleneğinin bir uzantısı) devletin hem toplumdan soyut (kapıkulu-devşirme sistemi) hem de onu tamamen kucakladığı kabul edilir. Bundan ötürü kamu devletin çocuğu gibi tümünden sahip çıktığıdır.

Memurun toplumdan soyutluğu ile devletin toplum üzerindeki meşruyetinin kabulü arasında doğrudan bir ilişki kurulduğu için memurların siyasi faaliyetlerinin her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kısıtlamaların önemi vurgulanmaktadır. Memur siyasi olarak işinde tarafsız kalmayı başarmalıdır ancak bu onun siyasi görüşü olmayacağı anlamına gelmemektedir (Mihçioğlu, 1959; 182).

Sosyal Menşe ve Değer Yönelimleri İtibariyle Mülkiyeli Kimdir?

Dergide Mülkiyeli öğrenciler üzerine yapılmış iki saha çalışması oldukça önemlidir. Türk toplumunu Osmanlıdan beri idare etmiş ona yön vermiş olan memurları yetiştiren bu okul talebelerinin eğilimleri ve sosyal menşeleri daima ilgi çekmiştir.

Özellikle Freyer’in Payashoğlu ile yaptığı çalışmaya literatürde oldukça sık yer verilmektedir. Ancak değer yönelimi ile ilgili olan çalışmaya bu kadar çok sık referans verilmemesi ilginçtir. Çünkü bu değer yönelimi çalışması Türk toplumuna yön verecek olanların (asker ve bürokratin azalan nisbi etkisine rağmen) tasarımladıkları dünya ve toplum algısı bu değerler ile biçimleneceğinden bu tür çalışmaların aslında daha sık yapılması Türk toplumunun kaderinin nasıl olacağına dair ipuçları sunabilir.

Babalarının mensup oldukları meslekler itibariyle mülkiyeli öğrenciler üzerine yapılan survey araştırmasında, bilindiği üzere, öğrencilerin %50 sinin baba mesleklerinin 1946 dan 1958 senesine kadar devam eden süreçte asker ve bürokrat, ikinci sırada onun yarısı kadar bir oranda öğrencilerin baba mesleklerinin küçük burjuvazi meslekleri olan esnafılık, zanaatkarlık olduğu tespit edilmiştir (Freyer ve Payashoğlu, 1958; 232). Böylece toplum içinde her

hangi bir sınıfsal temeli olamayan ancak kendisi kapalı bir statü grubu hatta kast haline gelmiş olan köklü bir geleneğin sahibi Türk memur sınıfının eğitim mekanizması ile de kendi kendini yeniden ürettiği ve toplumdan soyut kalabildiği, görülmektedir. Yakın zamanlarda Fransız sosyal antropolog Pierre Bourdieu, toplumlarda elit yetiştiren okulların, bu elit sınıfların kendi kendilerini devam ettirebilmede ve ayrıcalıklarını koruyabilmede, önemli araçlar olduğunu ortaya koyan çalışmalar yapmıştır.

Mülkiyeli öğrencilerin değer sistemlerini Robert Kolejli Müslim ve gayr-i Müslim öğrenciler ile karşılaştıran diğer survey çalışması, modernleşmenin yalnız teknik ve ekonomik değil bu sahalari belirleyen ve yansıtan değer sistemlerinin de önemli olduğu vurgulanır (Hyman, Payashoğlu, Freyer, 1959; 95). Mülkiyeli öğrenciler ve diğer okul öğrencilerinin değer yönelimlerinin geleneksel ya da modern değerlere yakın olup olmadığı daha önce farklı ülke öğrencileri üzerine yapılmış geniş bir araştırma kriter alınarak, ölçülmüştür. Buna göre Mülkiyeli öğrenciler geleneksel Türk değerleri olan militarizm, aileye bağlılık ve kolektivitizmin getirdiği milliyetçilik ve devrim ilkeleri ile çatışmadığı sürece dinsel değerlere bağlı olduğu ve siyasal olarak mutlakiyet eğiliminde (demokrasi, halkın kendini yönetimi değil halkı için yönetim şeklinde tanımlanmaktadır) ve sosyal ilişkilerinde ise otoriter eğilimli oldukları, tespit edilmiştir. Ancak bu değerlere bağlılık düzeyi doğu ve batı ülke gençlerinin ortalamasını ifade etmektedir. Yazarlar bu durumu Mülkiyeli gençlerin sentez bir değer sistemine bağlıdır, şeklinde açıklamışlardır. Robert Kolejli öğrenciler ise daha batılı değerlere sahiptir değer yelpazesinde gayr-i müslim öğrencilerin modern/batılı değerler olan bireycilik ve hümanizma konusundaki değerlere bağlılıkları en üst düzeydedir.

Bununla beraber Mülkiyeli öğrencilerin batılı değerlere eğilimi aldıkları eğitim ile artarken Robert Kolejli öğrencilerin batılı değerlere olan eğilimlerinin eğitimle artmadığı bu öğrencilerin daha okula girişlerinde yetiştikleri sosyal çevreden batılı değerleri alarak okula geldikleri de tespit edilmiştir. Böylece Türk modernleşmesinin asli aktörlerinden biri olan memurlara Mülkiye de Türk modernleşmesinin ruhuna uygun olarak doğulu ve batılı değerlerin bir sentezi sunulduğu, anlaşılmaktadır. Veya daha geleneksel olan değerlerinin biraz batılı değerler ile sentezlendiği, yumuşatıldığı da söylenebilir. Türk modernleşmesi tamamen kendini ret üzerine kurulmadığı için geleneksel değerlerin hepten ortadan kaldırılmadığı ayrıca toplumdaki geleneksel olarak devam eden itaatkarlık ve disiplinin gibi değerlerin hızlı ve itirazsız modernleşme için elzem olması, "sentez" değer yelpazesini açıklayıcı olabilir.

Sonuç

Bu çalışmada Türk modernleşmesinin belirleyici aktörlerden biri olan Türk bürokrasisini yetiştiren Mülkiye mektebinin ve Mülkiyelilerin 1935-1960 arası (bürokrasinin Türkiye'de askerden daha fazla modernleşmede belirleyiciliği ele almaya çalıştığı yıllar) kendilerini nasıl tanımladıklarını, nasıl bir eğitim

aldıklarını, sosyal menşe ve değer yönelimlerinin ne olduğunu kendi kalemlerinden anlamaya gayret ettik. Türk modernleşmesi nasıl ki geleneksel değerleri modernleşme değerlerini yerleştirmek adına koruyarak bir modernleşme projesi gerçekleştirmeye çalışıyorsa bu projenin aktörleri de böylesi değerlerle eğitilmektedir. Kolektivist-mistik eğilimler ile modernleşmenin hedefe varmada yaşanan gecikmede pay sahibi olduğu reddedilemez. Modernleşme bir batılılaşma projesidir ve amacı kendi rüştünü ispatlamış, bağımsız bir sivil toplum ve bireydir. Ancak gecikmiş her modernleşmede olduğu gibi Türk modernleşmesi de ulaşmaya çalıştığı amaçları geleneğinin yardımı ile realize etmeye çalışmasının sıkıntılarını yaşamaktadır. Başvurulan çarelerin kaçınılmazlığı gibi sıkıntılar da kaçınılmazdır. Ancak sivil toplum geliştikçe bu sivil toplumu kendi beşiğinde büyüten Türk bürokrasisi de her ebeveyn gibi çocuğunu özgür bırakmayı bilmelidir. Bu Türkiye'nin batıdan doğusuna doğru peyder pey gerçekleşmesi mümkün olan bir süreçtir. Kişi hak ve özgürlüklerinin her ülkede olduğu gibi bizde de tek garantörü olan devletin ve uygulayıcılarının bu alandaki etkisi ise vazgeçilmezdir.

Kaynakça

- Adı önce Siyasal Bilgiler daha sonra Siyasi İlimler ve en son A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi olan temel veri kaynağımız "Mülkiye" dergisinden referans alınan makaleler*
- Abadan, Y., (1959), "Yüksek Öğretimde Hukuk ve Siyasal İlimlerin Değeri", 29: 4, ss: 50-57.
- Adal, H.Ş., (1938), "Bürokrasi I", 8:87, ss: 99-102.
- Adal, H.Ş., (1938a), "Bürokrasi II", 8:88, ss: 169-172.
- Adal, H.Ş., (1938b), "Bürokrasi III", 8:89, ss: 241-244.
- Adal, H.Ş., (1939), "Bürokratik Muhafazakarlık", 9.105, 427-429.
- Alsan, Z.M., (1943), "Siyasal Bilgiler Okulunun 87. Yıldönümü", 13:153, ss: 515-522.
- Aral, N.Z., (1949), "Rasyonel Çalışma", 19:220, ss: 138-141.
- Atatürk, M.K., (1935), "Atatürk'ün Cevabı", 5:57, ss: 2-3.,
- Aykut, S.S., (1940), "Türkiye'de Memurun Vaziyeti I", 10:110, ss: 82-100.
- Aykut, S.S., (1940a), "Türkiye'de Memurun Vaziyeti III", 10:115, ss: 360-375.
- Belge, B., (1944), "Şark Hizmeti", 14.155, ss: 619-621.
- Bilge, N., (1941), "Memurların İşlemiş Oldukları Suçlardan Dolayı Devletin Mesuliyeti", 11:125, ss: 204-208
- Dergi, (1946), "Mülkiye'nin Kuruluşunun 90. Yıldönümü", 16:189, ss: 488-491.
- Erişirgil, M.E., (1935), "Bay Mehmet Emin'in Söylevi", 5.57, s: 13-14.
- Erişirgil, M.E., (1940), "Mülkiye Mektebi 84 Yaşında", 10:117, ss: 426-428.
- Erişirgil, M.E., (1940a), "Memur Yetiştirme İş", 10:109, ss: 3-7.
- Erişirgil, M.E., (1941), "Siyasal Bilgiler Okulunun 85. Yıldönümü", 11.129, ss: 382-385.
- Erişirgil, M.E., (1941a), "İdare Amiri Yetiştirme İş", 11.126, ss: 231-235.
- Ertuğ, H.R., (1939), "Modern Devlette Memur", 9:100, ss: 166-169.
- Ertuğ, H.R., (1940), "Yeni Türk Mevzuatında Memur Statüsü Başlangıç", 10.112, ss: 179.182.
- Ertuğ, H.R., (1940a), "Memur Mefhumi I", 10:113, ss: 252-256.
- Ertuğ, H.R., (1940b), "Memur Mefhumi II", 10:114, ss: 290-296.

- Ertuğ, H.R., (1940c), "Memurluğa Giriş", 10:117, ss: 440-445.
- Ertuğ, H.R., (1950), "Siyasi İlimler Mecmuası", 20:229, ss: 2-4.
- Fındıkoğlu, Z.F., (1948), "Bürokrasi Felsefesi", 18:211, ss. 320-323.
- Freyer, F.W., Payaslıoğlu, A.T., (1958), "Babalarının Mensup Olduğu Meslekler Bakımından Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme", 28:3, ss 225-243.
- Görelî, İ.H., (1943), "Siyasal Bilgiler Okulu İdare Hukuku Profesörü Devlet Şurası Üyesi İ.H. Görelî'nin Nutku", 13:153, ss: 525-529.
- Görelî, İ.H., (1944), "Profesör İ.H. Görelî'nin Söylevi", 14:165, ss: 542-546.
- Hasan Tahsin (Yücel), (1935), "Bay Hasan Tahsin'in Söylevi", 5:57, ss: 5-14.
- Hyman, H.H., Payaslıoğlu, A.T., Freyer, F.W., (1959), "Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin Değerler Sistemi: Bir Seçkinler Grubunun Batılılaşma Vetiresi Üzerine Bir İnceleme", 29: 1, ss: 95-121.
- İnönü, İ., (1935), "Başbakan'ın Söylevi", 5:57, ss: 3-4.
- Köni, B., (1944), "Okulumuzun 88. Yıldönümü", 14:165, ss: 531-542.
- Mıhçıoğlu, C., (1959), "Devlet Personelinin hak ve Hürriyetleri", 29:2-3, ss: 182-203.
- Özkal, C., (1944), "Cemil Özkal'ın Söylevi", 14:165, ss: 546-549.
- Paksüt, E., (1942), "Memleket Bilgisi", 12:131, ss: 435-437.
- Paksüt, E., (1942a), "Devlet Hizmetinde Tecrübe ve Gençlik", 12:136, ss: 153-154.
- R.S., (1959), "Siyasal Bilgiler Okuluna Dair", 29:215, ss: 485-487.
- Reuter, N., (1941), "Memur Yetiştirme Meselesine Dair", 11:129, ss: 370-379.
- Savcı, B., (1958), "Partilerimizde Tabakalaşmanın Gerçek Mahiyeti ve Sosyal Muhtevalı Politika Meyli", 28:1, ss: 42-80.
- Siegfried, A., (1940), "Modern Memleketlerde Siyasi İlimler Mecmuası ve Medeni Terbiye", 10:108, ss: 603-608.
- Soysal, M., (1956), "Devlet Memurlarının Sınıflandırılması", 26:3, ss: 423-437.
- Sur, F.H., (1944), "Harpte ve Harp Sonu Dünyasında Memur", 14:1944, ss: 696-700.
- Tokgöz, A.İ., (1940), "Mülkiye'nin 84. Yıldönümünde", 10:117, ss: 429.

Referans Verilen Kitaplar

- Gouldner, A., (1993), Entelektüelin Geleceği, çev. A. Özden-N. Tunalı, İstanbul, Eti yay.
- Gökalp, Z., (1339), Türkçülüğün Esasları, Ankara, Matbuat ve İstihbarat Matbaası.
- Küçükömer, İ., (1994), Düzenin Yabancılaşması, İstanbul, Bağlam yay.
- Laroui, A., (1993), Tarihselcilik ve Gelenek, çev.Hasan Bacanlı, İstanbul, Vadi yay.
- Mannheim, K., (2004), İdeoloji ve Ütopya, 2. baskı, çev. M. Okyavuz, Ankara, Epos yay.
- Montesquieu, C.L.S., (2004), Kanunların Ruhu Üzerine, çev. F. Batlaş, İstanbul, Seç. Yay.
- Weber, M., (2004), Sosyoloji Yazıları, 6. baskı, çev. T. Parla, İstanbul, İletişim yay.